

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Beşalah

Ruahın Gücü

Eylül 2010'da, BBC, Reuters ve başka haber ajansları sansasyonel bir bilimsel keşfin haberini verdiler. Birleşik Devletler Ulusal Atmosfer Araştırmaları Merkezi ve Colorado Üniversitesi, bilgisayar simülasyonu kullanarak Kızıldeniz'in yarılışının nasıl meydana gelmiş olabileceğini göstermeyi başarmışlardı.

Sofistike modelleme yöntemleri kullanarak, gece boyunca esen güçlü bir doğu rüzgârının, eski bir nehrin bir kıyı lagünü ile birleştiğine inanılan bir kıvrım noktasında suyu nasıl geri itmiş olabileceğini göstermişlerdi. Sular böylece iki su yolu şeklinde ayrı yönlere yönlendirilmiş ve o kıvrım noktasında açığa çıkan kara, bir tür köprü oluşturarak insanların çamur tabakalarının üzerinden geçmesine olanak sağlamış olabilirdi. Rüzgâr diner dinmez sular hemen geri dönmüş olabilirdi. Proje liderinin rapor yayınlandığı zaman söylediği gibi, "Simülasyonlar, Şemot kitabındaki anlatımla oldukça yakın bir şekilde uyuşmaktadır".

Cambridge Üniversitesi'nden fizikçi Colin Humphreys, *The Miracles of Exodus* [Çıkış'ın Mucizeleri] adlı kitabında şöyle demektedir:

Rüzgâr gelgitleri oşinograflar tarafından iyi bilinir. Örneğin Büyük Göller'den biri olan Erie Gölü boyunca esen güçlü bir rüzgâr, batıda Toledo, Ohio ile doğuda Buffalo, New York arasında on altı fite ulaşan yükseklik farklarına yol açmıştır... Napoleon'un, Süveyş Körfezi'nin baş tarafının yakınlarında sığ sulardan geçerken "ani bir met¹" ile ölüme çok yaklaştığına dair bildirimler vardır.

Colin Humphreys, *The Miracles of Exodus*

Yine de, bence asıl mesele, Tora'daki anlatımın gerçek mahiyetidir. Çünkü Tora'nın, hikâyelerini anlatma şeklinin en büyüleyici özelliklerinden birine tam da bu anlatımda rastlamaktayız. Buradaki önemli kısım şöyledir:

Moşe elini denizin üzerine uzattı ve A-Şem bütün gece boyunca denizi kuvvetli bir doğu rüzgârıyla iteledi, deniz yatağını kuru zemin haline getirdi ve sular yarıldı. Bene Yisrael denizin içine kuru toprakta girdiler. Sular onlar için sağ ve sol yanlarında birer duvar halindeydi.

Şemot 14:21-22

¹ Ç.N.: "Met ve cezir"deki met.

Bu kısım iki şekilde okunabilir. İlkine göre, burada olan şey, doğa kanunlarının askıya alınmasıdır. Doğaüstü bir olay söz konusudur. Sular, kelimenin tam anlamıyla, iki duvar şeklinde dik durmuştur.

İkinci okumaya göreyse, burada olan şey mucizevidir, ama bunun sebebi doğa kanunlarının askıya alınmış olması değildir. Aksine, bilgisayar simülasyonunun gösterdiği gibi, Kızıldeniz'in belirli bir noktasında kuru toprağın açığa çıkması, güçlü doğu rüzgârının doğal bir sonucu da olabilirdi. Ama bunu mucizevi kılan, tam da orada, tam da o zaman, Bene Yisrael'in kapana kısıldıkları, deniz yüzünden ileri gidemedikleri ve kendilerini takip eden Mısır ordusu yüzünden geri dönemedikleri anda olmuş olmasıdır.

Bu iki tefsir arasında kayda değer bir fark vardır. İlki bizim merak ve hayret duygumuza hitap etmektedir. Kaçmakta olan bir halkın özgürlüğüne kavuşmasını sağlamak üzere doğa kanunlarının askıya alınması ne kadar da olağanüstüdür! Bu, bir çocuğun hayal gücüne hitap eden bir anlatım şeklidir.

Ancak doğaya uygun açıklama da, tamamen farklı bir düzeyde hayret vericidir. Burada Tora, ironi aracını kullanmaktadır. Rameses zamanındaki Mısırlıları bu denli yenilmez kılan etken, askeri teknolojinin en yeni ve en güçlü şekline, yani atların çektiği savaş arabalarına sahip olmalarıydı. Bu onları savaşta yenilmez – ve dehşet uyandırıcı – hale getirmekteydi.

Denizde olanlar, en zarif türden İlahi adalettir. Yaya yolculuk eden bir insan grubunun yüksek eğitilmiş bir savaş arabaları ordusundan kaçabilmesini sağlayacak tek bir ortam vardır: yolun çamurlu bir deniz yatağından geçiyor olması. İnsanlar karşı tarafa doğru yürüyebilirler, ama arabaların tekerlekleri balçığa saplanıp kalır. Mısır ordusu ne ilerleyebilmekte, ne de geri çekilebilmektedir. Rüzgâr durur. Sular geri döner. Güçlüler şimdi güçsüzken, güçsüzler özgürlüklerine doğru yollarını bulmuşlardır.

Bu ikinci anlatım, ilkinde olmayan ahlaki bir derinliğe sahiptir ve Teilim kitabının mesajıyla aynı frekanstadır:

Atın kudreti değildir arzuladığı
Savaşçının baldırları değildir istediği.
Kendisi'nden çekinenleri ister A-Şem,
Şefkatini ümitle bekleyenleri.

Teilim 147:10-11

Bereşit Raba'da, denizin yarılmasının, tabiri caizse, Yaratılış'ın daha en başından programlanmış olduğu belirtilmektedir. Bu, doğanın askıya alınmasından çok, tarihin gelişimi içinde en uygun zamanda tetiklenmek üzere daha en baştan itibaren doğanın içine kodlanmış bir olaydı.

Rabi Yonatan şöyle dedi: Kutsal ve Mübarek Tanrı, [yaratılışın en başında] denize bir şart koşmuştu. Bene Yisrael için parçalara ayrılacak [ve sonra eski haline dönecekti]. “Deniz, tam gücüne (İbranice *le-etano*) geri döndü. Bunu “*le-etano*” şeklinde değil, Tanrı'nın daha önceden koşmuş olduğu “*litnao* (koşuluna)” şeklinde oku.

Bereşit Raba 5:5

Bir mucizenin mutlaka doğa kanununu askıya alan bir şey olması şart değildir. Daha ziyade, hakkında doğaya uygun bir açıklama verilebilse bile, nerede, ne zaman ve nasıl olduğuna bağlı olarak hayret uyandıran bir olaydır; öyle ki, en nasırlaşmış şüpheci bile içinde bir yerlerde Tanrı'nın tarihe müdahale etmiş olduğunu duyumsar. Zayıflar korunur; tehlike içindekiler kurtarılır. Daha da önemlisi, böyle bir olayın aktardığı ahlaki mesajdır: aşırı

kibrin intikamla cezalandırılması; gururluların küçük düşürülmesi ve mütevazılara gurur kazandırılması; tarihte birçok kez gizli kalan, ama bazen görkemli bir şekilde açığa çıkarılan adaletin var olduğunun görülmesi.

Benim gözümde en çarpıcı olanı, Kızıldeniz'in yarılmasının Tora'da tarif edilmesinde kullanılan zarif ve basit yöntemdir. Bu yöntemde, biri doğüstü bir mucize olarak, diğeri de ulusların gerçek güçleri bağlamında teknolojinin sınırlarına dair ahlaki bir hikâyeye olarak olmak üzere birbirinden oldukça farklı iki düzeyde okunabilecek şekilde düzenlenmiş bir metin söz konusudur. Hakkındaki anlayışımızın biz olgunlaştıkça derinleşebileceği ve artık mucizelerin mekaniğiyle değil, özgürlüğün nasıl kazanıldığı ve nasıl kaybedildiğiyle ilgilenebileceğimiz şekilde oldukça bilinçli olarak yazılmış bir metindir bu.

Yanlış anlaşılmasın; denizin yarılışının nasıl meydana geldiğini bilmek iyidir; ama Tanah'taki anlatımın, bilgisayar simülasyonları ve diğeri tarihi veya bilimsel delillerle hiçbir zaman sonuna kadar açıklanamayacak olan ve bunun yerine, onun bilinçli ve ince müphemliğine karşı duyarlı olmayı gerektiren belli bir derinliği her zaman mevcuttur.

Tıpkı *ruah*, yani fiziksel rüzgârın suları ayırıp altındaki karayı açığa çıkarabilmesi gibi, aynı şekilde *ruah*, yani insanın ruhu da, bir hikâyenin yüzeyini yararak, altta yatan daha derin anlamı açığa çıkarabilir.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları:

1. Tora'da doğüstü bir olayın meydana geldiği başka örnekler aklınıza geliyor mu? O hikâyelerin mesajları neydi?
2. İçsel kuvvetinizi sınanan bir zorlukla yüz yüze kaldığınız bir anı düşünün. Dayanıklılık ve direnç özelliğiniz bu engeli aşarken ne şekilde belirginlik kazandı?
3. Son yıllarda tanık olduğumuz teknolojik ve tıbbi ilerlemeleri ele alırsak, Tanrı'nın çağdaş inovasyonun şekillendirilmesindeki rolünü siz nasıl değerlendiriyorsunuz?